

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נשא - תשס"ג - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : נשא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

חג השבועות, עירובי תבשילין, יו"ט, וברכות

השנה יחול חג השבועות ביום ששי, כך שיהיו יומיים שבתון, יו"ט ושבת קודש. בחוץ לארץ עושים יומיים בכל חג וגם בחג השבועות, ומעלתו של יום טוב חשובה ביותר. ידוע המעשה החשוב שהיה עם מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, שאירע (עוד בחוץ לארץ והיה) בליל שני של חג השבועות – ואם כך נעשה ביום טוב שני, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בליל ראשון של חג השבועות שמסוגל לדברים נוראים ונעלים ביותר.

לימוד בליל שבועות

מדוע בליל שבועות נעורים כל הלילה

נוהגים בליל חג שבועות להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בתורה. טעם ומקור למנהג זה מובא בזוהר ובפוסקים, וז"ל המש"ב (תצד סק"א): "איתא בזוהר שחסידי הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואיתא בשו"ע האר"י ז"ל: "דע שכל מי שבלילה לא ישן כלל ועיקר והיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק". והטעם כתב מ"א ע"פ פשוטו, שישאל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם לקבל התורה (כדאיתא במדרש) לכך אנו צריכים לתקן זה" עכ"ל. מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, היוזמה ללמוד כל סדר הלימוד של זאת הלילה בחשק גדול ובשמחה רבה ובהתלהבות הלב, כי הלימוד המתוקן לזאת הלילה עושה פרי גדול למעלה, וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה. ויתגבר כארי לישב על המשמר בעינים פקוחות לדחות את השנה, ולא יתנמנם כלל, כי רבנו האר"י ז"ל החמיר מאוד בענין השנה בזאת הלילה יותר מליל הושענא רבא" עיי"ש.

לשון הזוהר בעניין מעלת הלימוד בליל שבועות

הזוהר הקדוש מפליג בעוצם מעלת לימוד התורה בליל שבועות, וז"ל (זוהר אמר דף צז ע"ב): "כד מאטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא ולאתחברא בה ולנטרא דכיו עלאה דמטי עליה בההוא ליליא ואתדכי, ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא אורייתא דבע"פ בגין דיתדכון (ס"א דיתדבק) כחדא ממבועא דנחלא עמיקא, וכו' ועל דא חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא וכו'. ר"ש הכי אמר בשעתא דמתכנשי חברייא בהאי ליליא לגביה ניתי לתקנא תכשיטי כלה וכו' תא חזי חברייא מתקני בהאי ליליא תכשיטהא לכלה ומעטרי לה בעטרהא לגבי מלכא ומאן מתקין ליה למלכא בהאי ליליא לאשתכחא בה בכלה לאזדווגא בה במטרוניתא, נהרא קדישא עמיקא דכל נהרין... עיי"ש.

הארה של תורה – בזכות לימוד ליל שבועות

אדם שרוצה לחוש את ההארה של תורה ואת קדושתה, יכין עצמו ללימוד בליל שבועות בסדר המובא במחזור תורה נביאים כתובים, מדרשי חז"ל, זהר אידרא רבה.

סדר הלימוד הראוי בליל שבועות

ישנם המתלבטים בעניין הלימוד הראוי ללמוד בליל שבועות, יש שנהגו ללמוד גמרא ופוסקים כדרך שלומדים כל השנה, ויש המקפידים ללמוד את התיקון שמובא ב'קריאי מועד', וכן נהגו גדולי עולם בכל הדורות והקפידו בו מאוד, (וכמו המעשה הידוע והנורא שהיה עם בעל הבית יוסף), ומִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקְבֵּל הָא-לֵקִי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, קרא את שתי האדרות בעמידה ובדבקות עצומה לעת זקנותו [כשהיה בן שמונים שנה(!)]. ועיין שם שמביא את סדר הלימוד בתיקון בלילה זה. והנה, בתיקון זה קוראים את כל התורה כולה! (למרות שלא קוראים את כל התורה מלה במלה כי אין זמן לזה, אבל קוראים קטע מתחילת ומסוף כל פרשה שבתורה וכן בני"ך, ומעלת תיקון זה עצומה – ואחר כך קוראים את האדרא רבה ואם יש זמן גם אדרא זוטא) ועל כן מעלתו חשובה לאין ערוך. ואמנם, אם חשקה נפשו של בן תורה ללמוד בלילה זה גמרא בעיון (או שכך נקבע בישיבה שבה הוא לומד), ישתדל בכל זאת לקרוא את ה'תיקון' באופן שיתחיל יותר מוקדם ויקרא מהר, ואחר כך ילמד גמרא עם פוסקים כאשר לבו חפץ, ובלבד שילמד בהתלהבות ובשמחה, ושלא יתן שינה לעיניו כלל ועיקר.

דיני עירוב תבשילין

מקור הדין לעירוב תבשילין

הגמרא דנה באיזה אופן מותר לאפות (או לבשל) מיום טוב לשבת, ומביאה מחלוקת בין רבה לרב חסדא האם יום טוב מכין לשבת מדאורייתא, וחז"ל החמירו שמא יכין מיו"ט ליום חול, ועל כן, ביום טוב שהוא ערב שבת, עשו חכמים היתר מיוחד על ידי עירוב תבשילין – וז"ל הגמרא (פסחים מ"ו ע"ב): "איתמר, האופה מיום טוב לחול, (ופרש"י וז"ל: "לאחר שאכל וגמר סעודתו, דפשיטא לן דלא חזיא ליה מידי האידינא עד אורתא שהוא חול", כלומר שאז ודאי הוא שבישולו הוא לצורך שבת שכבר לא יאכל יותר ביום טוב). רב חסדא אמר לוקה, רבה אמר אינו לוקה. רב חסדא אמר לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר אינו לוקה, אמרינן 'הואיל'. אמר ליה רבה לרב חסדא, לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל היאך אופין מיום טוב לשבת, אמר ליה משום עירובי תבשילין. – ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא? – אמר ליה, מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, (ופרש"י וז"ל: "מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב – דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש ושבט ויום טוב חזא קדושה היא דתרייהו שבת איקרו וכי היכי דמותר לבשל לבו ביום מותר לבשל למחר). ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול (כלומר שיבשל לצורך מוצאי שבת או לצורך יום חול וכדומה), וכיון דאצרכו רבנן עירובי תבשילין – אית ליה הכירא". טעמו של רבה שיום טוב מכין לשבת הוא הואיל ויום טוב קיל משבת, ואילו לדעתו של רב חסדא יום טוב אינו מכין לשבת, שבי"ט מותר להכין רק לצורך יו"ט.

הגדרת ההיתר של 'הואיל'

ביאור ההיתר של רב חסדא לבשל ביום טוב לשבת, למרות שלדעתו מי שעושה כן מיו"ט ליום חול לוקה, הוא משום שבישולו לצורך יום טוב עצמו ולא לצורך שבת, ואמרינן שמא יבואו לו אורחים ויצטרך לצורך יום טוב לכבדם – וזאת, למרות שברור לנו שלעצמו לא מבשל, וכדברי רש"י הנ"ל.

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נשא - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ואם אינו יכול לערב, יכול לומר לחברו שיעשה עליו ויכוון להוציא יד"ח, או שיסמוך על העירוב של רב העיר.

עירוב באמירה למי ששכח

נוהגים להכריז על עירוב תבשילין, כדי שיזכרו לעשותו. וכן אנו נוהגים להכריז בבית הכנסת בבוקר, וכן לפני ואחרי מנחה. ואומר הרב חיד"א: אם בא לביכ"נ, ושמע שמכריזים על עירוב תבשילין, וזכר שלא עשה – יכול לומר בפיו 'קופסת האפונה והביצה שבביתנו הם העירוב'. אבל אינו יכול לברך את הברכה על העירוב, וכן אינו יכול לומר "בדין עירובא", כיון שאינו לפניו.

במה מערבים ?

לכתחילה מערבין במאכלים חשובים המורכב מפת ותבשיל, אבל בדיעבד יכול לערב בכל דבר מבושל. ולכן לכתחילה - יקח פת בשיעור 60 גרם וטוב שיהא ככר שלם, וביצה שלוקה. אם אין לו ככר שלם – יקח חלה פרוסה. ואם יש לו רק ביצה – יקח רק ביצה. ואם גם ביצה אין לו – יכול לערב גם בקופסת סרדינים, או קופסת שעועית מבושלת, או רסק עגבניות מבושל וכדו' (עיין שו"ע סעי' ה', ויש אומרים שלכתחילה לא יערב ע"י כבוש, עיין כה"ח שם ס"ק ל"ב).

מדיני שבת ויו"ט

מוקצה ביו"ט

יש מלאכות שהחמירו בהם ביום טוב יותר משבת, וכגון בדיני מוקצה לדעת השו"ע ויש"ש ועוד אחרונים (ולדעת הרמ"א אסרו את הנולד לכו"ע). לדוגמא, קליפות של ביצה מוקצות הן כיון שאינן ראויות לכלול (וכן עצמות של עוף או בשר שהן יבשות ביותר שלא ראויות למאכל בהמה). ואם קילף ביצה והקליפות בידו, יכול להוליכם לכל מקום שירצה כל עוד הן בידו, (וה"ה בכל מוקצה), ומרגע שהניחם לא יטלטלם יותר. והעצה הטובה היא להניח צלחת שיש בה מאכלים הראויים למאכל בהמה על השולחן, ואז יכול להניח בה את הקליפות, ויוכל לטלטל את הצלחת אגב ההיתר שבה ולזרוק את הקליפות לאשפה. ולדעת הבא"ח עדיף שיניח בצלחת מאכל אדם.

חיתוך אותיות שע"ג עוגה

צריך להזהר שלא לשבור את הביצה במקום החותמת שאז מוחק את האות או את המספר המודפס עליה. עוגה שכתוב עליה שם של ילד לכבוד יום הולדתו או 'מזל טוב' וכדומה, אם הכתב חרות בבצק עצמו - אפשר לחתוך את הבצק כדרכו ולית לן בה. אבל אם הכיתוב הוא רק בציפוי של העוגה, בשוקולד או בקצפת, צריך להסיר את שכבת הציפוי שעליו הכיתוב, ואז יכול לפרוס מן העוגה כדרכו. והרמב"ם הוסיף שלא רק בכיתוב יש כותב ומוחק אלא אפילו בציור כגון צורת פרח וכדומה. ועל כן יש להזהר בפרחים או שאר צורות העשויים מסוכר שמקשטים בהם את העוגה שלא לחותכם בשבת (עיין בשו"ע סי' ש"מ סעי' ג', וכה"ח ומש"ב שם).

כתיבה ומחיקה בסימנים

כמו כן, אם חותמים בחותמת על עובי דפי הספרים, יש מי שאומר שאסור לפותחם או לסוגרם בשבת, כי על ידי זה הוא מוחק וכותב.

שואלים התוספות, האם שייך לומר על כל דבר 'הואיל', והרי כל אדם יבא לעשות מלאכות גמורות בשבת ויאמר 'הואיל' – לדוגמא, אדם יתיר לעצמו להרתיח מים בשבת ויאמר שאולי יהיה בשכונתו חולה שיב"ס ויצטרך למים הללו? או שיתיר לעצמו לנסוע בשבת בטענת 'הואיל' כי אולי ימצא בדרך אדם פצוע מסוכן ויצטרך מייד לפנותו לבית חולים? וכדו'. וז"ל התוס' (שם ד"ה 'אמר רבה') "ואם תאמר, אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה". ומתרגמים התוס' וז"ל: "וי"ל, כיון דלא שכיח כלל, לא אמרינן הואיל". כלומר, אין היתר של 'הואיל' אלא בדבר שכיח אבל בדבר שאינו שכיח – לא (שמא יאמר אדם שהוא גר ליד ביי"ח ולגביו שכחים חולים שיב"ס, ליתא, כי בתי החולים מאורגנים לענות לכל צרכי החולים, ואין זה אלא עצת היצר שרוצה לפתותו לחלל שבת בחנם).

זהירות בעניין עירוב תבשילין

כדי לבשל לשבת ביו"ט שחל בערב שבת (כמו שבועות השנה) יש להניח – בין גבר ובין אשה עירוב תבשילין מערב יו"ט, ואין לזלזל בו חלילה כלל ועיקר. ומצוה על כל אדם להניח עירוב בעצמו ולא לסמוך על העירוב של רב העיר.

ואם לא עשה עירוב תבשילין מחמת אונס, יכול לסמוך על העירוב שעושה רב השכונה או רב העיר, בתנאי שהרב מכוון להוציא את מי שאנוס ידי חובתו. אבל מי שלא עירב במזיד בסומכו על עירובו של רב העיר, נקרא פושע. והגמרא מביאה על כך מעשה, וז"ל (ביצה ט"ז ע"ב): "ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל, חזייה (מר שמואל לאותו סומא) דהוה עציב. אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה, סמוך אדידי. לשנה, חזייה דהוה עציב. אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה פושע את, לכולי עלמא שרי, לדידך – אסורי". מכאן, שאדם שלא נזהר ומזלזל בעניין עירובי תבשילין לא יכול לסמוך על עירובם של רבני העיר, כי הרב לא מכוון להוציא את הפושעים. משמע שאם הרב מזכה ע"י אחרים, ומתכוון גם להוציא יד"ח את 'הפושעים', יכול לעשות כן (ועיין כה"ח תקכ"ז ס"ק ז"ן).

עירוב שעושים לכל בני העיר, ואדם שמערב לעצמו

אדם שרוצה להתחסד ולכוון בעירובו להוציא יד"ח את מי שלא עירבו מתוך זלזול או מחוסר שימת לב, יעשה באופן זה: יקח אדם שאינו מבני ביתו ויאמר לו שהוא מזכה לו את העירוב שעושה, בשביל כל בני העיר הזאת. ולכאורה, אם אדם עושה ומזכה בעירובו את כל בני עירו, כיצד יכולים בני עירו לברך לעצמם על עירוב התבשילין שהם עושים, והרי כבר עשו בשבילם, וגם בירכו על זה? לא קשיא, אלא כל אדם שרוצה לערב לעצמו יאמר אנו סהדי שאיני מתכוין לצאת בעירובו של הרב אלא בעירובי שלי, ואז יוכל לברך ללא שום חשש. מסופר על האר"י הקדוש שהיה עושה בכל ערב שבת עירובי חצרות מחדש, ולא כמו שאנו עושים פעם בשנה. ולכאורה איך בירך, והרי כבר המרא דאתרא הוציא את כל בני עירו בעירוב חצרות – אלא שלא כיוון לצאת בעירובו כלל, ואז יכל לערב כל ערב שבת בברכה.

האם יכול להקדים ולעשות ערוב לפני ליל החג ?

אם חושש שמא ישכח לעשות עירוב תבשילין, ורוצה לעשותו כבר הלילה - אינו יכול. אבל בליל ערב שבועות (דהיינו מחרתיים בלילה) – רשאי (עיין כה"ח סי' תקכ"ז ס"ק צ"ד).

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל

נִשְׂא - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל

יש מהילדים שלוקחים "לדר" (משמש יבש) ומניחים אותו בתוך כוס מים – אבל בשבת אסור לעשות כן. אבל אם לקח "לדר" והניחו במים מערב שבת כדי שימס, רשאי בשבת להוסיף עליו מים.

דין קרח

הנחת קוביות קרח בתוך מים לקררם - מותר בשבת (עין מסכת שבת דף נ"א, ולרש"י שם ד"ה אבל).
הנחת בתוך כוס ריק: לדעת השו"ע: מותר, דעת המש"ב בדעת רמ"א: טוב להחמיר משום נולד.
ועל כן אם הניח בקבוק משקה בע"ש בתא ההקפאה, וביום שבת הוציאו כדי שיפשר: לספרדים מותר, לאשכנזים אסור, ובדיעבד אם אשכנזי הוציא את הבקבוק ע"מ שיפשר, מותר לשתותו.
(עין למש"ב סי' ש"כ ס"ק ל"ה שלדעת רמ"א יש להחמיר, אבל לצורך אורחים מותר).
עשיית קרחונים בשבת על ידי עירוב מים ופטל ונתינתם לתוך כלי או כוס מותר בשבת.

אבל ריסוק קוביות קרח בכפית – לכו"ע אסור (עין לשו"ע סי' ש"כ סעי' ט', ולמש"ב שם ס"ק ל"ה, ולבא"ח ש"ש יתרו אות ט').

הנמכת האש ביו"ט

הלכות שבת הן חמורות, והלכות יו"ט חמורות יותר. אם מבשלת האשה ביו"ט לצורך או"י, ורואה שהאש גבוהה מידי האם רשאית להנמיכה?
תבשיל שדרך בישולו על אש גבוהה, ואח"כ מנמך את האש כדי שיהא בישול איטי, וביו"ט משתמש לבישול בגז – מותר להנמך את האש כדי שלא ישרף האוכל. אבל אם מבשל על כיריים של חשמל – אסור להנמך את האש, כיון שבעת סיבוב הכפתור של דרגת החום, הוא מחליף מחיבור חשמלי אחד למשנהו.

ועל כן, מה טוב שיכינו את כל האוכל הדרוש ליו"ט כבר מערב החג, ולא יבואו לידי ספיקות כלל.

אין דין מוקצה באוכלין

בעל מכולת (או בעל הבית) שיש ברשותו מחסן המלא בארגזי פירות וירקות העומדים למכירה, יכול לקחת משם פירות בשבת וכן ביום טוב, כי אין באוכלים דין מוקצה (ובמ"א שם סק"י האריך במחלוקת האם צריך רישום או לא כי חוששים שמא יטול מן היפים עי"ש). וז"ל הרמ"א (שם): "אוצר של פירות ועצים – (וה"ה פירות שעומדים לסחורה – מג"א שם סק"ח) סגי כשיאמר מכאן אני נוטל".

כיום, אין לאף אדם אוצר של פירות. אבל לו יצויר שהזמין אורחים, וקנה לכבודם ארגז של תפוחי עץ, אך לבסוף לא באו האורחים, וחשב בדעתו להחזיר את הארגז לירקן, והנה באו אורחים אחרים – אע"פ שחשב להחזיר את הארגז אינו מוקצה, כי אין באוכלין דין מוקצה.

וה"ה אם קיבל במתנה חבילות שוקולד משובחות, והניחם במשמרת ליתנם בעתיד במתנה לחבירו – יכול בשבת לקחתם, ואין בהם דין מוקצה.

ויש אומרים שלצורך לימוד ותפלה יש להקל. ועל כן, לכתחילה טוב להזהר שלא לחתום באופן זה כלל, ומ"מ אם עשו מותר ללמוד ולהתפלל בהם.

יש שהתחכמו לעשות רק סימן בעלמא עם דיו בעובי הספרים לסימן – ההלכה בזה היא שאם אין זה אלא סימן בעלמא מותר, אבל אם זה צורה כל שהיא כגון צורה ברורה של אצבע שעמה חתמו וכדומה, אסור לעשות כן לכתחילה וכנ"ל שלדעת הרמב"ם שגם בצורות יש איסור של כותב ומוחק (עין מש"ב סי' ש"מ ס"ק י"ז, וכה"ח שם ס"ק ל' ל"א). ועיין שם שכתב שיש להזהר לא לשבור ביצה שיש על הקליפה אותיות, ויש מתירים, כיון שאין מתכוון אלא להסיר הקליפה).

יש בתי כנסיות שקשטו את דלתות ההיכל או את שערי בית הכנסת בעשרת הדברות, ויפה הדבר לפאר את בית אלוהינו, ואם זה באופן שכתוב חצי בכל צד לא אכפת לו, ואין בפתיחת ובסגירת הארון משום כותב ומוחק. אבל אם האותיות פרוסים על שתי דלתות באופן שבפתיחתם ובסגירתם מחלק צורת אות, הרי שיש בזה כותב ומוחק וצריך להזהר שלא לעשות כן בארונות הקודש.

רדיית דבש מהחלה בשבת וביו"ט

הגמרא אומרת (שם): "הרודה חלות דבש בשבת חייב חטאת. הזיד ביו"ט, סופג את הארבעים דברי רבי אליעזר. חכמים אומרים אין כאן אלא שבות". כלומר, רדיית דבש היא מלאכה גמורה לדעת ר"א, ולדעת חכמים אינה אלא איסור מדברנן. היום יש מקומות שמוכרים את הדבש עם חלת דבש, וצריך לדעת שאין לפרק את הדבש מתוכה בשבת, כי עובר על רדייתו ממקום גידולו, וביום טוב נחלקו הפוסקים (בתוספות שם) ולמעשה צריכים להחמיר גם ביום טוב. אבל מותר להכניס חלק מחלת הדבש לפיו ולמצוץ, ואת השעווה יפלוט אח"כ.

אבקת חלב שנפלה לסיר בשר

כדי לדעת מה הדין בכגון זה, יש לקחת אבקת החלב ולהניחה בתוך מים, ולראות מהו ריכוז הטעם של החלב והשפעתו, ואם רואה שבחצי כוס מים עדיין ישנו טעם חלב – אזי מחשב ששים כנגד שיעור זה.

ובכדי שיובן הדבר, ניתן לתת דוגמא מאבקת מרק – שאם מניח כפית אבקת מרק בצלחת שלמה, ויש בה טעם, אזי מחשב ששים כנגד שיעור המים שבצלחת. דהיינו, החישוב הוא על פי ריכוז החלב. גם בדור הקודם היה אבקת חלב, אלא שבזמננו היא היתה נמכרת כגוש ולא כאבקה.

כתוב בגמרא (מסכת ע"ז דף ל"ב ע"א, ועיין רש"י שם) שחייליו של אדריינוס קיסר היו אוהבים משקאות חריפים, וכיון שלעיתים הם היו במדבר, ולא היה שיכר בנמצא, על כן היה אדריינוס לוקח חומר ולש אותו עם משקה חריף, למשל "וויסקי", ומייבשו עד שנעשה כחתיכת חרס, וכל חייל שהיה רוצה לשתות משקה חריף, היה נותן לו חתיכה קטנה שיניחה בתוך כוס מים, וזה היה נמס. והגמרא ציינה מעשה כדי ללמדנו שבשבת אסור לעשות כן.

הכשרת אוכל שלא ע"י בישול

בעל הבא"ח כותב: פרי יבש שרוצה להניחו בשבת במים חמים, כדי לרככו – אסור משום שהוא כעין מבשל.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נִשְׂא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כבר צורך בטליתו, או במחזור וה'תיקון' אלא שהפוסקים התירו משום שאולי יצטרך לעיין במחזור, וכן התירו לטלטל את טליתו משום שיכול להיות בו טרוד מאוד, אם ישאר בביכ"ו. ועל זה סומכים ומחזירים אותם לביתם.

גמר מלאכה ע"י ישראל – חייב במעשרות

אם קנה זיתים מגוי שגדלו בארץ, למשל ברמאללה או ביריחו, ולקחם לביתו ועשה מהם כבושים – חייב לעשר כיון שגמר המלאכה נעשה ע"י ישראל (עיין ארץ החיים עמוד 210 דפוס ירושלים). ולכשיבוא המשיח ונשלט כל חלקי אר"י, אנו נאמר לגויים שהעצים ששתלו, הם שלנו כיון שהם יונקים מהאדמה שלנו. ולא נפצה אותם על עמלם כי אם בסכום זעום ביותר.

עירוי מים חמים על ביצה בשבת

ידוע שהדבר שמתבשל בנקל היא הביצה. והנ"מ היא, אם שלק ביצה בערב שבת, ורוצה לערות עליה מים חמים בשבת, והביצה בשלה כל צרכה – מותר.

אבל אם שלק ביצה בע"ש אך אינה בשלה כל צרכה, ורוצה לערות עליה מים חמים בשבת: יש המתירים, ויש האוסרים כיון שמוסיף בבישול. ולכן רש"י בד"ה 'בישל ביצה' ביאר: בשלה כל צרכה, ולא חצי בישול. ולדעת הרמב"ם משמע שאם זה אותו חום של מים מותר. אולם בשו"ע נפסק לאסור (עיין שי"ח סעי' ד' וסעי' ט"ו ולחוננים עליו).

הפוך בה והפוך בה דכולה בה

גדולי המדענים וחוקרי כוחות הטבע גילו שכל דבר שתעמיד על ראש ביצה, אפילו הכבד ביותר, אין היא נשברת, למרות שאין לה שריר ממנה. אבל כבר הקדימוס חז"ל, שכל רז לא אניס להו, לפני אלפי שנים. הגמרא בביצה אומרת (ג' ע"ב): "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביו"ט, אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המיטה". כלומר, אם המיטה עקומה או שנשברה אחת מרגליה – אסור להגביהה ע"ג ביצה שנולדה בשבת או שנולדה ביו"ט. וכיצד ניתן להעמיד מיטה על ביצה מבלי שתישבר? מבאר רש"י (שם): "לסמוך בה – זוקפה כנגד חודה, וסומך בה". דהיינו, על גובהה ואז אינה נשברת, אבל אם מניחה לרוחבה מיד היא מתרסקת.

ביצה שנולדה ביו"ט

פעם היו התרנגולות ישנות בלילה, ובבוקר היו קמים, "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה". אבל כיום שמים בלולים תאורה גם בלילה, כדי שיטילו הרבה ביצים.

אם מצא ביצה ביו"ט בלול – אסורה מדין נולד.

מכיון שאנו אומרים שכל ביצה שנולדה היום ביו"ט, מאתמול נגמרה, שהתרנגולת מטילה רק ביום ולא בלילה. אבל כיום שהן מטילות ביום ובלילה, אין הלכה זו אקטואלית.

אשה שאכלה בשר ביו"ט, וביום שבעות בא בנה וביקש שתכין לו קפה עם חלב או בורקס גבינה – י"א: מה שמותר לה, מותר גם לעשות לבנה, אבל אם אינה יכולה לאכול מאכל חלב כיון שאכלה בשר, אינה יכולה גם להכין לבנה מאכל חלבי.

אבל בגדים וכדו' שקיבל במתנה לבנו הקטן, ואין לו צורך בהם, והחליט לתתם במתנה לנולדים אחרים, וביום שבת החליט הוא להשתמש בהם לצורך בנו – הבגד נהפך "לסחורה", וא"כ דינו מקוצה בשבת ואסור להשתמש בו.

טבילת כלים

בעלי הקיוסקים שמגישים בכוסות שלהם משקאות קלים – בתשלום על המשקה נכלל גם תשלום עבור השאלת הכלי. ולכן בעלי הקיוסקים צריכים לטבול את כליהם.

כלי בלי טבילה – אינו אוסר את האוכל, אבל כלי שהשתמש בו גוי – אוסר את האוכל.

כלי שבישלו בו ביום שבת – אסור לבשל בו אפילו אוכל למהדרין כיון שנעשה בו איסור בשבת, וצריך להמתין 24 שעות (דעת הרשב"א). ויש חולקים וסוברים שהכלי לא נאסר (מג"א שי"ח ס"ק א').

בעלי תשובה צריכים להטביל את הצלחות זכוכית או חרסיהם בים או במקוה, ואת הסירים והמחבתות ינקו יפה לפני הטבילה ויטבילום. ואם השתמשו בכלים לדבר שאינו כשר יש להגעיל ואח"כ להטביל.

טבילת כלים בשבת וביו"ט

בשבת וביו"ט אין טובלים כלים משום מתקן מנא. ואם ביום שבת או ביו"ט יש לו כלי שלא הוטבל, אסור לבשל בו. ותקנתו שילך לנהר ויקח מים, ויכוון בדעתו להטבילו. והמפרשים דנו אימתי יברך? האם קודם הכנסת הכלי למים, אבל אז ישנו חשש מראית עין שמה יאמרו שהוא מברך לצורך טבילת הכלי. או שיברך בהרהור.

וכל זה בזמננו, אבל כיום אם יראוהו שהולך למקוה עם כלי בודאי רואים שהולך להטבילו, ועל כן אסור, כי שום אדם לא לוקח כיום מים ממקוה לביתו לצורכו הפרטי, ורק בנהר הדין כן.

ואפילו אם רוצה לקחת כלי קטן בכיסו כדי להטבילו כגון: אולר, אסור, כי כל דבר שאסור חכמים מפני מראית עין, אפילו בחדרי חדרים אסור.

טלטול ביו"ט

כתב בעל הבא"ח: שהיו אנשים ביו"ט מתפללים בהנץ החמה ולאחר מכן היו לוקחים מביתם את האוכל והולכים לשפת הים לאכול, והיו לוקחים עמם כלי האוכל, ואת סידור התפילה (שאע"פ שכבר התפלל, מ"מ אם רוצה לברך בו ברכת המזון וכדו' רשאי לטלטלו). ואומר הבא"ח: אם רוצה לקחת אולר כדי קלף ירק או פרי, מותר לקחתו. אבל הוצאה סתם – אסורה ביו"ט, ולא התירו אלא טלטול לצורך ואפילו צורך מועט (עיין בא"ח במדבר אות ט').

עם ישראל קדושים הם ומתכנסים בליל שבועות ללימוד תורה, וכל אחד מביא אתו מראש את טליתו כדי להתפלל עם הנץ החמה, ויש המביאים את המחזור וה'תיקון' מהבית. והנה לכאורה שייך בטלית או במחזור עניין של טלטול שלא לצורך, שכן לאחר התפלה אין לו

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נשא - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

הגלידה שבו, שלא תימס בידיו, ועל כן מברך על הגלידה "שהכל" שהיא העיקר, ופותר את הגביע שהוא הטפל.
אבל אם לאחר שנגמרה לו הגלידה, נשאר לו אפילו חצי גביע ריק, ורוצה לאוכלו בפני עצמו - מברך עליו מזונות (אם עשוי מדגן ולא מקמח תפוז"א), שהרי עתה אין הגביע טפל לגלידה אלא אוכלו ככל עוגיה אחרת. והחכם עיניו בראשו ויאכל את הגביע עם גלידה שבו כדי שלא להכנס לספקות בברכתו.

ברכה על קרמבו

אם אוכל את הקרמבו מלמעלה יברך "שהכל" ולא יכוון לפטור את הבסקויט, ואח"כ יברך על הבסקויט "מזונות". אבל אם אוכל אותם יחד - מברך "שהכל", כי הבסקויט טפל כי הוא נועד רק להחזיק את הקרם.

ברכה על ופלים העשויים מקמח או מקמח תפוז"א

הסתפקו הפוסקים בענין ופלים אם העיקר בהם הוא הבצק או המילוי. יש שרצו לומר שהעיקר הוא הבצק ולא השוקולד - ואחרים אומרים שלא כן הוא אלא העיקר הוא המילוי כי אם רוצה לאכול את הבצק, יכול לאכול ביסקויטים רגילים במחיר זול בהרבה, על כן נראה שהמילוי הוא העיקר.
ולמעשה, אם הופלים עשויים מקמח חיטה ברכתם "מזונות", אבל אם הינם עשויים מקמח תפוז"א וכדומה - ברכתם "שהכל".

ברכה על קוסקוס עם או בלי קביעות סעודה

ברכתו של הקוסקוס תלויה באופן עשייתו, שכן שונה היא אצל העדות השונות. יש מקומות שאופן הכנת הקוסקוס היא שאפו לחם עם ביצה ואחרי אפייתו פוררו אותו בתוך נפה של קוסקוס - ויש מקומות שלשו סולת עם ביצה ופוררו בנפה. הנפקא מינה בין האופנים הנ"ל היא לגבי ברכתו, ובשעה שאוכלים 240 גרם שזה שיעור קביעות סעודה, והשאלה האם ברכתו מזונות או ברהמ"ז. הכלל הוא שבכל מיני המזונות שאפויים בתנור, כגון ביסקויטים וכדומה, אם קבע עליהם סעודה טעונים נטילת ידיים וברכת המוציא לחם מן הארץ בתחילה וברכת המזון לבסוף. ועל כן אם אכל עד 160 גרם, ברכתו מזונות בתחילה ועל המחיה בסוף. ואם אכל מהם 240 גרם צריך נטילת ידיים בתחילה וברכת המוציא ולאחריו ברכת המזון. ואם התחיל לאכול מעט ונגרר ואכל כמות גדולה שהיה בה קביעות סעודה, מברך לאחריו ברכת המזון למרות שביקר מזונות בתחילה. וצריך להמנע מלאכול כמות שבין 160 גרם ועד 240 גרם, בגלל ספקות הברכות שבו, וחכם עיניו בראשו. גם בקוסקוס שעשוי מבצק אפוי מפורר מברכים עליו המוציא וברכת המזון אם קבע על זה סעודה, אבל אם עשוי מסולת אין ברכתו אלא מזונות למרות שקבע על זה סעודה. והטעם הוא, כי רק בדבר אפוי, אפי' שאינו לחם, אם אכל שיעור כנ"ל מברך ברכת המזון, ולא על דבר מבושל.

ברכה על קוגל

ועל כן, על "קוגל" אפי' שהוא אפוי בסוף, אבל מתחילתו היה מבושל, מברך "מזונות". ועכ"ז, מי שרוצה להחמיר בקוגל ולא לאכול יותר מ- 160 גרם, תע"ב (ועיין לכה"ח סי' קס"ח ס"ק מט, שיש שם מחלוקת). אבל כבר נהגו העם אפילו אם קובעים סעודה על אטריות מברכים "מזונות" ו"על המחיה".

אמו של הראש ישיבה הרה"ג יהודה צדקה זצ"ל, היתה למדנית וחסידה, והיא שאלה את בעל הבא"ח: מה הדין אשה שמתענה תענית חלום ביו"ט - האם יכולה להכין לבעלה לאכול, או שמא כיון שאינה יכולה לאכול, פטורה מלהכין לבעלה ?

ואמו של הראש ישיבה, היתה מחמירה לא לאכול אורז בפסח אבל בעלה היה אוכל. ואמר לה בעלה את כל החסידות שלך תעשי, אבל בפסח תבשיל לי אורז. וגם על זה היא שאלה את הבא"ח, והוא ענה לה: אם בעלת עשה איתך תנאי לפני החתונה על כך את חייבת לבשל לו.

(חכם צבי היה אומר איני פוחד משום רב בעולם, ואני יכול לעמוד על כך, שעדיף לאכול אורז בפסח יותר ממצה שמורה, אלא אני רק פוחד מאשתי שתאמר לי שנהייתי עם הארץ שאני אוכל אורז בפסח. דהיינו לדעתו מותר לאכול אורז בפסח, אלא שהמנהג מנעו מכך).

הוצאת עצמות מהדג בשבת וביו"ט

לדעת השו"ע אין איסור בורר כל עוד הוא מפרק כדרך שהוא עושה בחול, ועל כן אם ביום חול דרכו לאכול דג באופן שמוציא קודם את העצמות, יכול לעשות כן בשבת ואין בזה איסור של בורר פסולת מתוך אוכל, אבל אם אין דרכו לאכול כך בחול, גם בשבת יזהר ביותר שלא לפרק את עצמות הדג ראשונה כיון שאז יהיה איסור של בורר פסולת מתוך אוכל. לדעת הרמ"א איסור בכל גווני לפרק את עצמות הדג למרות שהוא רגיל בכך ביום חול, ולדעתו אין לאכול דג אלא אם מפרק את בשר הדג ואוכלו, ולא את שמפרק קודם את עצמותיו. (עיין סי' שיי"ט לכה"ח ולמש"ב שם).

וכדי להמנע מחשש ברירה באכילת דגים עם עצמות בשבת, יש מאחינו האשכנזים שנהגים לאכול בשבת "גפילטפיש" (דג טחון).

מהלכות ברכות

ברכה על "גפילטפיש"

ולענין ברכתו של ה"גפילטפיש": אם מכין אותו בביתו ואוכלו ללא לחם - ברכתו "שהכל". אך אם קונוהו בחנות או בשוק - הברכה תלויה בשיעור הקמח או פתיתי לחם שמכניסים בו, וכן מדוע מוסיפים אותו, וצריך לברר זאת לפני הקנייה. היינו, אם הקמח או פתיתי הלחם באם לדבק - הברכה "שהכל", ואם להזין או לטעם - הברכה "מזונות".

קמח להזין או לדבק לענין הברכה

שניצל דג או עוף העטוף בתערובת של קמח וביצה ברכתו "שהכל", אם הוא אוכל את השניצל עם הבשר. אבל אם הוא אוכל רק את הציפוי של השניצל ברכתו "מזונות", למרות שבזמן טיגונו היה מטרת הציפוי לדבק בעלמא, כיון שזה טפל לדג או לעוף.
הכלל הוא: אם מטרת הקמח לדבק ברכתם "שהכל", ואם מטרת הקמח להזין או להשביע ברכתם "מזונות".

ברכת על גביע של גלידה

אם אוכל את הגלידה עם הגביע, אפי' שהגביע של גלידה עשוי מקמח גמור, לא מברך מזונות כיון שמטרת הגביע רק להחזיק את

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נשא - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שיעור ברכה במים

גם במים יש להזהר בשיעור שתייתו. ברכת המים שהכל, ואם שתה רביעית (בערך 90 גרם) מברך בורא נפשות. ובשו"ע כתב שירא שמים לא ישתה שיעור שבין כזית לרביעית משום שיש בזה ספק בברכתו כי יש אומרים שברכתו נפשות ויש אומרים שלא מברכים על מים נפשות אלא על שיעור גמור, על כן ימנע משתיה שבין 28 גרם ל-90 גרם (עיין שו"ע סי' ר"י סעי' א' ולחוננים עליו).

ברכה אחרונה לאחר ערק או קוניאק

הט"ז מחדש שמה שקבעו חז"ל שיעור של רביעית לגבי ברכת נפשות זה דוקא במים או שאר משקים קלים שדרך שתייתם הוא ברביעית. אבל שיעור של שתיית משקאות חריפים כגון ערק או קוניאק וכדומה מברכים לאחריהם בורא נפשות למרות שלא שתה אלא כוסית קטנה ממנו, כיון שזה דרך שתייתו. ולמעשה לא נוהגין כן (עיין שו"ע שם).

סיום

חשיבות חג השבועות יותר משאר החגים

חג השבועות הוא החשוב ביותר מכל החגים. בחג הפסח נאמר "בהוציאך את העם תעבדון את האלוקים על ההר הזה". היינו שכל מטרת יציאת מצרים היא קבלת תורה בהר סיני.

שבועות – יום פטירת דוד המלך

בליל הושענא רבה אנו קוראים גם תהלים, אבל בליל שבועות ממעטים בזה מפאת קוצר הזמן. יום שבועות הא יומו של דוד המלך שנפטר בשבועות. וכתוב שדוד המלך ביקש מהקב"ה שלא ימות בשבת. אמר לו הקב"ה: יום לאחר שבת בנך צריך למלוך. אמר לו דוד: א"כ אז בערב שבת. אמר לו הקב"ה: "כי טוב יום בחצריך מאלף" – יום תהלים שלך טוב לפני, יותר מאלף קרבנות של שלמה מלך (עיין שבת דף ל').

ואם נלך בדרכו של הקב"ה נזכה לשלום גם בתוך עם ישראל. ועם ישראל ישכון לבטח בארצו, ונזכה לראות ביום שבועות את הבאת הביכורים ושתי הלחם, ויה"ר שיראו עינינו וישמח ליבנו בביאת הגואל ובבנין אריאל, אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

